
Capitolul 8

VESTE A ARESTĂRII unchilor mei a fost o lovitură puternică. De la moartea tatălui meu, ei fuseseră binefăcătorii și protectorii noștri. Nu ajutaseră din punct de vedere material și fuseseră foarte interesați de bunăstarea noastră. Acum aflarăm că puteau fi alungați din sat și trimiși într-o regiune îndepărtată. Nu reușeam să înțelegem de ce asemenea membri harnici, darnici și cinștiți ai comunității noastre sătești erau tratați în așa fel.

Toți trei erau țărani. Își lucrau terenurile, care aveau între șase și opt hectare, și se îngrijeau de gospodăriile lor atât cât le îngăduiau condițiile. Numai unul, Havriilo, părea a fi mai înstărit decât mulți alți săteni. Casa lui avea acoperișul din tablă, semn al prosperității; avea de asemenea câteva mici anexe gospodărești, precum și o livadă bine întreținută. Toate acestea dădeau impresia că era un om bogat. Nu avea însă decât puțin mai mult pământ în comparație cu ceilalți săteni: prosperitatea lui se datora administrării judicioase și hărniciei sale. După ce strângea recolta, el lucra la construcția de căi ferate sau șosele pentru a-și putea întreține familia.

Ceilalți doi unchi ai mei erau și ei țărani săraci. Casele acoperite cu paie și câteva animale domestice erau singura lor avuție. Ei și copiii lor umblau desculți; hrana lor era formată din pâine și cartofi; nu-și permiteau tot timpul să cumpere gaz pentru lampă. Nu aveau nici mijloacele, nici nevoia de a angaja lucrători.

În ciuda acestor dovezi de sărăcie, cei trei unchi ai mei fuseseră etichetați în mod oficial drept curculi și aveau să fie alungați din sat.

Din această cauză, membrii comisiei scotociseră prin casă, examinând fiecare lucrușor, de la bucățele de hârtie până la oalele din cuptor. Căutaseră obiectele de valoare ale unchilor mei. Și în timp ce făceau aceasta, se amuzau de parcă săvârșeau cine știe ce faptă de eroism.

După plecarea comisiei, ni s-a dat voie să rămânem acasă. N-am mai fost arestați. N-am putut totuși să stăm acasă, pentru că nu știam ce se-ntâmplase cu Serhi și cei trei unchi ai noștri. Am presupus că Serhi se afla în închisoare. Dar la fel de bine ar fi putut fi omorât pe drum ori trimis imediat la centrul raional.

La fel stăteau lucrurile și cu unchii noștri. Ni s-a spus că aveau să fie alungați din sat. Dar ce se-ntâmplase de fapt cu ei, noi nu știam. Nu-i puteam ajuta, dar nici nu puteam renunța să încercăm.

Când eu și mama am plecat de acasă, începuse deja să se lumineze de ziuă. O lumină slabă apărură la orizont pe cerul cenușiu.

Cum unchiul Arsin locuia cel mai aproape de noi, am hotărât să trecem întâi pe la el. Când am ajuns însă acolo, era deja prea târziu; casa fusese încuiată și sigilată. La poartă stătea un gardian înarmat. Acesta ne informă că unchiul, nevasta lui, două fiice și un fiu fuseseră arestați și duși la sovietul sătesc. Li se dăduse voie să ia numai hainele de pe ei.

Hotărâram să mergem după ei, dar când ne întoarserăm spre centrul satului, un strigăt sparse liniștea dimineții – „Ajutor! Ajutor!” Strigătul venea din casa unui bătrân, rudă îndepărtată cu noi, Aleka. Lăsând-o în urmă pe mama, am părăsit drumul și am alergat spre casa lui.

Aleka era un țăran bătrân care locuia singur. Cândva, avusese câteva hectare de pământ și câteva animale domestice. Nevasta îi murise de mult, iar copiii erau căsătoriți și locuiau în alte sate. El se deosebea însă de alți săteni prin faptul că, odată, avusese o prăvălie-oară în casa lui. Nu făcea însă decât troc, iar noi știam că venitul lui era cu totul insuficient.

Nu de mult, își vânduse prăvălia și intrase în gospodăria colectivă. Credeam că vârsta îl făcuse să renunțe la negoț, însă oficialitățile pretindeau că el încerca să-și ascundă „activitatea capitalistă” desfășurată în trecut și să scape de expropriere. Acestea îl mai suspectau că strânsese o uriașă sumă de bani.

Când ajunsei la casa lui, nu mă surprinse să dau nas în nas cu comisia care plecase de la noi nu de mult. Ușa era deschisă, și câțiva membri ai comisiei erau înghesuiți în antreu. Ușa de la camera de zi era și ea deschisă.

Aleka era întins pe jos, pe jumătate dezbrăcat, apărându-se din răspuțeri. Câțiva membri ai comisiei îl țineau, înjurând și strigând. Un bărbat îi apăsa capul de pământ, doi îl țineau de mâini, iar doi se luptau cu picioarele lui; un altul încerca să-i scoată ciubotele. Fără îndoială că voiau de la el banii. Bătrânul, cu o forță surprinzătoare, se lupta ca un cerb împotriva unei haite de copoi.

În acest timp, președintele comisiei, tovarășul Hijniak, stătea în picioare, urmărind liniștit lupta. Cum bătrânul părea a fi în avantaj, el își pierdu răbdarea și cumpătul, și-și făcu drum cu coatele spre victimă. Apoi, cu aerul unui practician experimentat, îl dădu la o parte pe bărbatul care se lupta cu piciorul drept al lui Aleka și sări cu toată greutatea pe burta bătrânului. Îl lovi în obraz de câteva ori cu ciubotele-i grele, iar când ruda noastră își pierdu cunoștința, tovarășul Hijniak se întoarse liniștit în locul în care stătuse înainte.

În rest, „treaba” se făcu repede. Îi scoaseră ciubotele, iar oficialitățile triumfătoare găsiră prada – câteva suluri de bani înfășurate în jurul gleznelor bătrânului inconștient. După aceea, membrii comisiei plecară. Când nu-i mai văzurăm, eu și mama sărirăm în ajutorul lui Aleka. Acesta își recăpătă cunoștința, dar nu mai trăi mult: până seara, când ne-am întors, murise. Stătea în același loc și-n aceeași poziție în care-l lăsasem; nu era nimeni cu el. Suferința și neputința de pe fața lui Aleka mă urmăresc și astăzi.

Cenușiul dimineții de la răsărit umpluse acum tot cerul, anunțându-ne că vine viscolul. Afară era deja lumină, iar noi nu ajunseserăm încă la casele unchilor mei.

Când ajunserăm acasă la unchiul Iakiv, fu din nou prea târziu. Un gardian stătea în fața casei. El ne informă că toată familia unchiului nostru se afla în centrul satului.

Casa unchiului Havriilo se găsea în mijlocul satului, la câteva sute de metri de sediul administrației sătești. Gardianul care stătea la poartă ne spuse să-l căutăm pe unchiul nostru în piața satului. Nici de data aceea nu ni se dădu voie să intrăm în curte, dar observă că în casă se

aducea niște mobilier de birou. Ulterior, ni s-a spus că președintele și secretarul sovietului sătesc începuseră să se mute în casa unchiului meu de îndată ce el și familia lui fuseseră arestați.

Când ne apropiarăm de piața satului, doi oameni de la GPU ne ieșiră înainte, ordonându-ne să ne întoarcem de unde veniserăm. În zadar se rugă mama să fie lăsată să-și caute fiul. Datoria lor era să nu lase pe nimeni să intre în piață. Dar după ce soldații își reluară rondul, eu și mama ne strecurară prin lateral și alergară prin grădini și livezi spre piață. Curând, ajunserăm la un gard de unde puteam vedea tot ce se-ntâmpla.

Era trist ceea ce vedeam. Toate oficialitățile raionale și locale care participaseră la adunarea din ziua anterioară se strânseseră în jurul platformei. Comisarul raional al partidului stătea la o masă acoperită cu o țesătură de un roșu strălucitor, vorbind la un telefon special instalat acolo. Era flancat de „miarul” Zeitlin și de tovarășul Pașcenko, noul președinte al sovietului sătesc. Pe platformă stăteau, cu fața la piață, comisarii GPU și SMT.

Câteva sute de țărani, femei și copii se mișcau de colo, colo, în grupuri mici. Din mulțime se auzeau țipete și tânguiele; copiii plângeau; bărbații protestau cu voce tare; cei bolnavi și slabi gemeau și cereau ajutor.

Nimeni nu-i asculta însă, iar cale de scăpare nu exista. Piața era păzită cu strășnicie. Uitându-ne mai bine, văzurăm că era încercuită de soldați ai GPU.

Toți sătenii arestați au fost împărțiți în grupuri mici și trimiși în anumite locuri. Oameni special înarmați, aleși dintre membrii Comnezamului și Comsomolului, păzeau supuși grupurile.

Camionul militar care-i adusese pe soldații GPU stătea la o distanță considerabilă de mulțime. Caii erau înhămați la sânni, fiind gata să pornească în orice moment.

Ne-am zărit repede rudele; cele trei familii erau adunate la un loc. Toți stăteau în picioare, mai puțin bătrânul unchi Havriilo, care stătea pe zăpadă. Soția lui plângea suspinând lângă el.

Un vânt rece sufla zăpada peste nefericiți, care nu erau îmbrăcați cum trebuie, din moment ce nu li se dăduse voie să-și ia cu ei haine călduroase. Voiam să-i ajutăm cumva, iar pentru că ne gândeam că vor fi duși în Siberia, trebuia să le dăm niște haine groase.

Când să plec acasă după lucruri, zgomotul din piață se înteti. Cei care ședeau se ridicară în picioare, iar cei care protestau ridicară glasul. Diversele grupulețe avură în același timp o reacție spontană.

Mulțimea se îndreptă spre un rând de oficialități. Gardienii din fața acestora traseră cu arma o dată sau de două ori, dar rândul se rupse, și oficialitățile dispărură în masă. O clipă de-ar mai fi durat, piața s-ar fi golit cu totul. Apoi, la semnalul cuiva, deschise focul o mitralieră. Gloanțele zburau în toate direcțiile prin piață. *Vâkonavții* și soldații GPU trăgeau cu puștile și carabinele; țipetele, strigătele și protestele se amestecară cu pocnetele armelor.

Mulțimea se dădu bătută, iar ordinea fu restabilită. În piață zăceau împrăștiati câțiva morți. Am aflat mai târziu că muriseră trei săteni.

După o vreme, am înțeles cauza reacției bruște a oamenilor. Sub atenta supraveghere a soldaților, în piață fuseseră aduse o mulțime de sănii, cu care aveau să fie scoși din sat țărani arestați. Imediat au început să fie urcate în fiecare sanie șase până la opt persoane, numele lor fiind citite de pe o listă. Nu se ținea seama de înrudire, vârstă, sex și starea sănătății. Drept urmare, soții erau separați de soțiile lor, iar copiii, de părinții lor. Bătrânii și bolnavii trebuiră să împartă aceleași sănii cu niște străini.

Când una dintre sănii se puse în mișcare ca să intre într-o coloană, un tânăr sări din ea și alergă spre o altă sanie în care se aflau soția și copiii lui, care plângeau neajutorați. Tatăl voia, în mod evident, să fie cu familia lui, dar nu reuși să ajungă la ea. Tovarășul Pașcenko, președintele sovietului sătesc, care supraveghea întreaga acțiune, ridică revolverul și trase fără să clipească. Tânărul tată căzu mort în zăpadă, iar sania care-i ducea pe văduva și orfanii lui se puse în mișcare.

Încărcarea a durat cam o jumătate de oră. Vreo 50 de sănii se aliniară una după alta, cea din frunte îndreptându-se spre reședința de raion. În față, la mijloc și în spatele șirului de sănii erau puse căruțe militare dotate cu mitraliere. La fiecare două-trei sănii fu repartizat un civil înarmat. Șirul era urmat de polițiști și membri ai GPU călare.

Comisarii și oficialitățile sătești discutau fericite în clipa în care procesiunea trecu pe lângă platforma vorbitorilor. Morții zăceau încă în drum, speriiind caii.

De îndată ce ultima sanie ieși din piață, ne-am dus la sovietul sătesc în speranța de a-l găsi pe Serhi, dar nu am reușit să-l vedem. Ni se spuse doar că dosarul lui avea să fie judecat în curând de tribunalul colhospului¹².

Odată cu întoarcerea săniilor goale, am primit vești despre soarta unchilor mei și a celorlalți deținuți. În gară îi așteptase un marfar. Oamenii au fost urcați în vagoane. N-am aflat decât mult mai târziu ce li s-a întâmplat după aceea.

¹² Tribunalul colhospului a fost una dintre instanțele de judecată speciale create în satele ucrainene în timpul colectivizării. La început, acestea au funcționat ca instanțe tovărășești, iar competența lor era limitată întotdeauna la delictele mărunte. Tribunalul colhospului era subordonat sovietului sătesc. În perioada de vârf a colectivizării însă, tribunalele colhospului au funcționat ca instanțe de judecată obișnuite, doar că dosarele politice și infracțiunile grave erau deferite instanțelor superioare sau organelor de securitate. De cele mai multe ori, dacă nu întotdeauna, lucrările tribunalului colhospului erau conduse de secretarul organizației sătești a partidului.